

**Сорока Інна Іванівна,
учитель зарубіжної літератури
КУ Сумська ЗОШ І-ІІІ ступенів № 5,
м. Суми, Сумської області**

Бути чи не бути, читати чи не читати, або Як ми з учнями стали «мисливцями за скарбами»?

*Книги – морська глибина,
хто в них пірне аж до дна,
той, хоч і труду мав досить,
дивнії перли виносить.*

І. Франко

21 століття – вік технологій і ера модернізації, час комп'ютеризації й розвиненого інтелекту. Це довготривалий час стрімких змін і інновацій. Чи змінилась людина? Безперечно. Починаючи від зовнішнього вигляду, тенденцій у моді й закінчуючи мисленням і здатністю сприймати і продукувати.

Усі ми обізнані з теорією поколінь. Ніл Гоув та Вільям Штраус вперше заговорили про неї у 1991 році, описавши історію США. Дане дослідження допомогло зрозуміти прірву між поколіннями, яка виявляється у відмінності між цінностями та життєвими орієнтирами. Саме ця різниця породжує труднощі соціальної взаємодії.

Школа 21 століття... Що ми спостерігаємо? Діти - покоління центеніалів (народжені у 1995 – 2012 роки). Це покоління, яке з'явилося у період активного розвитку Інтернету, тому для них світ реальний і віртуальний – єдине ціле. Саме вони є активними користувачами соціальних мереж, для них написати смс значно простіше, ніж зателефонувати чи зустрітися особисто. З усіма технологіями центеніали на «ти». Звикли більше дивитися, ніж читати, тому візуальний образ має перевагу. Характерною рисою центеніалів є те, що вивчення одного предмета для них не є цікавим, вони надають перевагу інтердисциплінарному підходу, швидко перемикають увагу, змінюючи види діяльності. Саме про таких дітей пише сучасна польська письменниця Йоанна Ягелло. Третя частина історії про Лінку Хабарську «Тірамісу з полуницями» - яскравий приклад того, як підлітку легше проявляти себе й долати труднощі, створивши власний блог.

Наразі 2020 рік... Тож у суспільстві є ще одне нове покоління – «альфа». Уже вісім років дітлахи, які з пелюшок знайомі із смартфоном, пізнають світ. Це – першопроходці НУШ. Учені вважають, що на їхнє становлення та розвиток великий вплив мають соцмережі. Уже не новина, що майже кожна дитина у ранньому віці має свою сторінку в Instagram чи Facebook. Соціологи

вважають, що саме «альфи» будуть схожими на своїх прадідів, які прагнули отримувати знання й робити великі відкриття.

І як зацікавити саме цих дітей? Працівники школи – представники поколінь Бебі-бумерів, Х та Y (останніх наразі все менше). Перед педагогом стоїть проблема не лише зацікавити сучасного учня й збагатити його знаннями, а й пояснити, чому вони повинні вивчати саме цей предмет і як застосовувати набуті вміння у реальному житті. Кажуть, книга застаріла, людство використовує ІТ. Але без першоджерела не було б і відкриття.

На початку 2000-х провідні компанії світу запропонували перелік навичок 21 століття для успішності у роботі:

- ✓ Критичне мислення і вміння комплексно вирішувати проблеми.
- ✓ Гнучкість розуму і безперервна освіта.
- ✓ Високі показники емоційного і соціального інтелекту.
- ✓ Медіаграмотність і знання основ ІТ-технологій.
- ✓ People management.
- ✓ Уміння працювати віддалено, збирати і обробляти великий обсяг інформації.
- ✓ Міждисциплінарність.

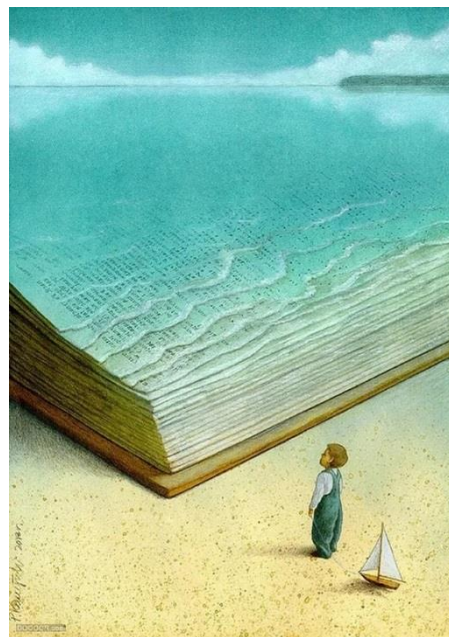
Переконана, що перші три навички може здобути лише начитана людина. Адже читаючи, ми пізнаємо світ, знайомимося з різними культурами, мовами, історичними фактами, традиціями, аналізуємо отриману інформацію, співставляємо й порівнюємо культурні набуття своєї країни з іншими, розмірковуємо й пояснюємо поведінку соціуму та окремої людини. Провідні країни світу вивчають літературу як основний предмет.

У Франції, починаючи з середніх класів, учні знайомляться з літературними творами на рівні вивчення мови. У Німеччині школярі вивчають літературу разом з мовою від простого до складного. Британці сповнені любов'ю до класиків, адже вже змалечку у початковій школі вчать описувати свої емоції від прочитаного, а в середній – аналізують поетику твору. У середній школі США література є обов'язковим предметом, крім того багато учнів задіяні в театральних гуртках. У Чехії одним із завдань на випускних іспитах є усний аналіз однієї книжки із двадцяти на вибір. В Україні наразі виникла проблема зарубіжної літератури як окремого предмета. Нове покоління створює дефіцит читання. Сучасна дитина може скролити годинами Інтернет-сторінку, замість того, щоб перегорнути паперову сторінку реальної книги.

То ж що робити вчителю, щоб не змушувати учня читати, а зацікавити його неймовірним світом літератури? Мотивація і потреба в читанні закладається передусім у родині. Але вчителю літератури відводиться чи не найголовніша роль у тому, щоб відкрити перед учнями безмежний світ художнього слова. Дитяче читання – це ключ до життя в інформаційному просторі. За дослідженням учених, людина, яка читає, здатна мислити, бачити ціле, адекватно оцінювати ситуацію, швидко знаходити оптимальні рішення. Художній світ здатний допомогти людині самовдосконалитися,

самоствердитися, самореалізуватися в житті – через красу, естетичне переживання, духовне збагачення.

Дитина, яка стверджує, що не любить читати, ніколи не розгортала дійсно цікаву для неї книгу. І моє завдання як учителя літератури - допомогти учням зрозуміти, що кожна книга – як безмежне море, на дні якого, десь у темній глибочині, знаходяться перли, знання, відшукавши які, матимеш справжні скарби. Тому на уроках літератури ми з дітьми перетворюємося на «мисливців за скарбами», які подорожують у просторі і часі, розгадують таємниці, відкривають нові землі, розв'язують складні життєві задачі, роблять непростий вибір – і отримують найцінніший скарб – знання. А допомагають нам у цьому різноманітні методи і прийоми, інноваційні технології. Зупинюся на декількох, серед них біоадекватна і комп'ютерна технології навчання.

В основі біоадекватної технології лежить світоглядний принцип природовідповідності, іншими словами – те, що відповідно природі людини, природі землі і природі світу в цілому. Метою є формування психологічного здоров'я дитини (стресостійкість, гармонія та духовність), мотивація екологічно здорового типу мислення, заснованого на свідомому сукупному володінні логічним (лівопівкульним) та образним (правопівкульним) мисленням. Саме двопівкульний тип мислення може дати людині цілісну картину світу. Кожну хвилину уроку, як і кожную хвилину життя, хочеться проживати в повноті, цілісно – тобто в комплексі: гармонійність, системність, креативність, проєктність. Тому таким привабливим є головний акцент біоадекватної методики викладання: генетична єдність «Творець – Світ – Природа – Людина – Суспільство». Працюючи з художнім твором, учні сприймають його всіма органами чуття. Уроки наповнюються звуками і ароматами навколишнього світу: п'янким запахом весняних квітів, медово-полуничною говіркою спекотного літнього дня, дивовижним танком осіннього листа, піднесеною музикою різдвяних дзвонів. Через слово, уяву, відчуття прекрасне входить у світ дитини і стає частиною її самої.

Серед прийомів, які я використовую, слід зазначити такі:

1. «Бачу, чую, відчуваю...». (Дитина не просто читає твір, вона занурюється у книгу повністю, стає безпосереднім учасником подій, разом із героями приймає рішення, бореться зі злом, підкорює вершини, співпереживає і т.д. Тобто описані події вона сприймає не опосередковано, а «пропускає» через себе, живе життям героя, учиться пізнавати світ)

Читаючи твір, я бачу ... ліс, річку, світанок ...

Чую ... шелест листя, шепіт моря, спів пташок...

Відчуваю ... піднесення, радість, хвилювання...

2. «Ефект присутності».

Створення у свідомості учнів образних картин, пов'язаних із актуалізацією різноманітних рецепторів (зорового, слухового, нюхового, тактильного тощо), для того, щоб викликати відчуття присутності, знаходження всередині відтвореної письменником картини життя.

(Для прикладу – елементи уроку за повістю-фєєрією О. Гріна «Пурпурові вітрила»)

Уявіть собі, що зараз ви знаходитесь на золотому березі моря. До вашого обличчя ніжно торкається легенький вітерець, пустотливо грається волоссям і шепоче на вушко компліменти. Ваші ніжки потопують у гарячому піску, а деякі неслухняні піщинки навіть намагаються зазирнути вам в очі. Ваша душа наповнюється радістю, сонцем, щастям. А за декілька метрів від вас переливається всіма кольорами райдуги безмежне море. Море... Воно ніколи не буває одноманітним, нецікавим, бо щодня, навіть щохвилини різне. Таємниче, мінливе, неосяжне - воно хвилює душу, не залишає байдужим серце. Попросіть його стати для вас символом нових відкриттів, звершень, підкорення вершин. Ви відчуваєте, як ваше тіло наповнюється енергією моря, сонця, неба? Тепер вам все під силу! Подякуйте природі за те, що наситила вас життєдайною енергією. Ви чуєте, як весело бешкетують хвильки, граючись, переганяють одна одну: хто з них швидше домчить до берега. Придивіться до них: на своїх гребнях вони несуть подарунок – мушлі. Візьміть їх до рук (на кожній парті лежать мушлі). Які вони на дотик? Шорсткі чи гладкі? Теплі чи холодні? Якої вони форми? Потримайте їх у долонях, що відчуваєте? (Відповіді учнів). Піднесіть мушлі до вуха. Яку мелодію нашіптє вам море? (Відповіді учнів)

Ми чуємо шум моря, пісню хвиль. Ми бачимо на березі Ассоль, яка мріє про справжнє кохання. А десь далеко-далеко у величному замку живе шляхетний, сміливий хлопчик, який трішки пізніше вимовить такі слова: « Я прихожу к той, которая ждет только меня, я же не хочу никого другого, кроме нее...благодаря ей я понял одну нехитрую истину». Які ж вони, наші герої?

«Ефект присутності» за «Хроніками Нарнії» Клайва Льюїса.

Уявіть собі, що зараз ви знаходитесь на квітучому пагорбі. Куди не кинеш оком – скрізь розкинулися дивовижні землі, населені строкатими народами, землі, де магія нікого не дивує, а добро бореться зі злом. У вас під ногами струменіють зелені потоки трави, яка вкриває підніжжя далеких гір. Там шелестить вітер. Прислухайтесь: про що він хоче вам розповісти? (Відповіді дітей) Погляньте уважно на пагорби. Здається, вони вкриті строкатим килимом із різноманітними яскраво-рожевими візерунками. Це квіти вересу. Приторкніться до нього, відчуваєте, як тоненькі струмочки життєдайної енергії передаються від них до вас? Спочатку торкаються кінчиків ваших пальців, потім все швидше і швидше біжать по вашому тілу, наповнюючи його силою, упевненістю, надією. Що ви відчуваєте? (Відповіді учнів) А там, далеко внизу, перетинаючи долину, тече Велична ріка. Її вода виблискує на сонці, переливаючись усіма кольорами райдуги. Оберіть свій колір, попросіть у нього натхнення, креативності, за допомогою яких ви

зможете здолати перепони, що з'являться на вашому шляху. Там, де Велична річка впадає в Східний океан, стоїть замок Кер-Паравел, який був заснований як столиця ще першою королівською династією Нарнії. Ви чуєте? Здається, прозвучали якісь дивні звуки. Вони ставали все вищими і вищими і перетворилися у дивовижну пісню, слухаючи яку хотілося танцювати або бігати, або лазити по деревах, або просто кричати від радості. Хто ж виконує її? Так-так, я зрозуміла. Це Лев. Він такий прекрасний, що неможливо відірвати від нього очей. Подякуйте йому за ті хвилини радості, які ви отримали.

3. «Інтрига».

У мене в руках знаходиться скринька. Як ви вважаєте, що там може бути? (Відповіді учнів) Так, це каблучка. Звідки вона в Ассоль? («Грэй снял с пальца старинное дорогое кольцо, не без основания размышляя, что, может быть, этим подсказывает жизни нечто существенное. Он бережно опустил кольцо на малый мизинец девушки...»)

4. «Асоціативний портрет».

У кожного життя розмальоване своїми фарбами. Які кольори будуть переважати в мережеві долі Ассоль, Грея? За допомогою символу, кольору ліній, створіть портрет головних героїв твору (робота в четвірках). Поясніть свій вибір.

(Колір — це невіддільна частина життя людини із самого народження. Сила кольору значно впливає на людину, на її мислення, розвиваючи уяву і смакові переваги. Коли ми бачимо який-небудь колір, у нас виникає якась емоція, підвищується або погіршується настрій. Під впливом кольору люди роблять певний вибір, навіть не замислюючись над цим. Колір, як і енергія, необхідний для підтримки тону центральної нервової системи. Він збуджує бажання жити, додає сил, оживляє, дарує внутрішнє задоволення, захоплює і лікує. Колір близький найважливішому, найглибшому, найбільш істинному в наших душах. Знаючи символіку кольору, ми можемо простежити зміну внутрішнього стану й настрою героя.)

5. «Твір за метафорою».

(У природі все взаємопов'язане, взаємообумовлене. Взаємозв'язок зору, слуху, нюху, смаку, дотику у процесі сприйняття й аналізу художнього твору визначається як синестезія – стан, коли ми можемо одне почуття відчутти через інше: бачити музику, смакувати колір, слухати картину. Це сприяє емоційному розкриттю художнього образу, а найголовніше – у дитини розвивається емоційна сфера, її почуття, її душа.)

Протягом уроку звучали чарівні слова «любов, мрія, диво», які підсвідомо робили нас щасливими. Я пропоную вам написати із цими словами-темами твір за метафорою, який складається із шести характеристик, розташованих у певній послідовності:

1 рядок – колір

2 рядок - смак

3 рядок – запах

4 рядок – зовнішність

5 рядок – звук

6 рядок – якість переживання

Мрія – це яскраві бірюзові повітряні кульки

Мрія – це гіркувато-солодка львівська кава

Мрія – це ванільний аромат цукерок

Мрія схожа на гірську вершину, вкриту сріблястим снігом

Мрія – шепіт хвиль, що набігають на морський берег

Мрія наповнює людину щастям.

6. «Мішок зі старими речами».

(Елемент уроку за повістю М. Гоголя «Ніч перед Різдом»)

Заглянемо у мішок, який залишили дівчата. Скільки тут різних речей! Але ви повинні вибрати з цього оберемка тільки ті, що належать героям нашого твору, і назвати, кому саме. (Дзеркало (Оксана), нагайка (Чуб), скриня (Вакула), мішок (Солоха), черевички (цариця), кочерга (кумова дружина) ...)

(Людина взаємодіє зі світом за трьома базовими рецепторами: через зір, слух, дотик (аудіали, візуали, кінестети). Для учнів-кінестетиків важливим інструментом отримання інформації є тіло. Щоб зрозуміти нове, їм необхідно повторити дію руками. Якщо це інформація довідкова, їм потрібно записати її власноруч. Розвиток тактильних відчуттів впливає на пам'ять дитини, її творчі і розумові здібності, на її мову. Тому саме це завдання розраховане на учнів-кінестетів. Вони торкаються предмета руками, не бачачи його (бо знаходиться, наприклад, у мішечку, торбинці), і за допомогою дотику розгадують цей предмет і називають героя, якому він належить).

7. «Книга на дотик».

Продовжте речення: «Я беру в руки книгу і відчуваю...» (... відчуваю, як потрапляю в інший світ – світ почуттів, надій і спогадів; ... що, перегортаючи сторінку за сторінкою, здійснюю відкриття за відкриттям; ... що я вже не самотня в цьому світі)

8. «З боку видніше».

(Іноді, щоб правильно оцінити ситуацію, скласти неупереджену думку про подію чи героя, потрібно подивитися на все, що відбувається, збоку або іншими очима. Наприклад, розповісти про події твору від імені пташки, що живе на дереві біля вікна і має можливість бачити все, що відбувається в кімнаті, чи від імені троянди, що росте в горщику на підвіконні, чи улюбленої тваринки героя. Так розповідати про події розпочав ще Г. Х. Андерсен. Ця творча робота вимагає детального знання тексту, що без вдумливого читання просто не існує).

Розповідь дзеркальця про Оксану.

Я дзеркальце, найулюбленіша річ моєї господині. Зі мною і тільки зі мною вона проводить найбільше часу. Кожного дня я милуюся Оксаною, бо вона така гарна та пригожа: «свіже, жваве, по-дитячому юне личко з блискучими чорними очима й невимовно приємною усмішкою», яке приваблює кожного парубка на селі. Вона ж зовсім не звертає на них уваги, тільки підсміюється

над ними, розважаючись. Оксана має багато подруг, полюбляє вечорниці. І там завжди можна почути її дзвінкий веселий голосок. Моя господиня дуже горда, бо знає ціну своїй вроді!

Розповідь кузні про Вакулу.

Я кузня, місце, де Вакула працює, інколи по декілька днів не розлучається зі мною, бо має виконати тонку роботу: скриню для своєї коханої Оксани. Він сильний і мужній хлопець, навіть нечистій силі дав відсіч. Вакулу поважають усі в селі за працьовитість, майстерність і талант. Він неперевершений коваль і художник, кохає найвродливішу дівчину і по ту, і по цю сторону Диканьки. Заради неї подався до самого Петербургу, осідлавши самого чорта. Простий, завзятий хлопець сподобався імператриці. Оксана теж полюбила його. Я пишаюся своїм Вакулою, бо він може досягнути своєї мети.

9. Валеохвилинки (під звуки тихої, приємної мелодії)

(Валеохвилинки допомагають створити комфортну атмосферу на уроці, зняти розумове перевантаження, психічну напругу, відновити позитивний енергетичний тонус.)

Валеохвилинка «Зоряне дихання»(до уроку за твором М. Гоголя «Ніч перед Різдом»)

Сядьте якомога зручніше, заплющьте очі. Уявіть синє небо, засіяне зорями. Сильний мороз, який заставляє притупцювати на місці. Сніг іскриться під місячним світлом, переливається різнокольоровими барвами. Оберіть одну зірочку – вона тепер належить вам. Оберіть колір, який зараз бажає ваша душа. Включіть зірочку, нехай вона засвітиться цим кольором. Її промінчик широкий, він усе довкола заповнює своїм сяйвом. Вдихніть на раз-два-три, уявляючи, що ви вдихаєте кольорове повітря. Повітря, проникаючи через ніс, заповнює усе ваше тіло. Затримайте дихання, порахувавши до трьох. Ще раз зробіть те ж саме. Як приємно! Підставте обличчя і руки сяйву зірок. Їхні лагідні промінці переносять вас до класу.

10. «Уся справа в капелюсі».

Учні під веселу музику передають капелюх один одному. Коли закінчується музика, той, у кого в руках залишився капелюх, аналізує свою роботу на уроці або ставить оцінку тим, хто відповідав, і обґрунтовує її.

11. «Ароматичний настрій»

(Аромати – невід’ємна частина нашого життя. Вони позитивно впливають на нашу фізіологію і душевний стан, на наш настрій. Нюхова пам’ять більш стійка, сліди імпульсів, що йдуть від ароматичних речовин не слабнуть роками. Запамятовується взаємозв’язок аромату з певним контекстом, ситуацією. Кожна людина індивідуально сприймає запахи, пов’язуючи їх з радісними або сумними подіями в житті. Використання ароматів на уроках впливає на психоемоційний стан учнів, що дозволяє прогнозування характеру почуттів, які ми хочемо викликати.)

(Елемент уроку за твором М. Зузака «Крадійка книжок»)

У кожного з вас на парті лежить ароматична паличка. Візьміть її до рук, вдихніть аромат. Який запах ви відчуваєте? (Кориця, гвоздика, ваниль, мускатний горіх, цитринки, хвоя, помаранча, мандарин). Якщо вдома пахне

солодкими апельсинами, мандаринами, свіжою хвоєю і морозним ранком, якщо в повітрі витають аромати смачних цукатів, пряної кориці, вишуканої ванілі, чарівні і магичні аромати, то кожен із нас скаже, що наближається найулюбленіше свято – Різдво.

- А які запахи на Різдво панували в будинку Губерманнів? (Запах горохового супу і картоплі. Саме гороховий суп, іноді картопля, хліб – це все, що їла сім'я Губерманнів щодня. І це Різдво не стало винятком)

12. «Смаковий настрій».

(Уроки літератури бувають ще й смачними! Смаковий рецептор учнів може бути задіяним під час вивчення нового матеріалу. Можна пригостити дітей фруктами або печивом, які їли герої твору, згадавши при цьому епізод із твору, або посмакувати улюбленою кавою героїні.)

(Елемент уроку за твором А. Гофмана «Лускунчик»)

Фея Дразже приготувала для вас сюрприз. Візьміть, будь ласка, цукерку того кольору, який, на вашу думку, відповідає кольору танцю. Поясніть свій вибір. (Відповіді учнів). Покладіть цукерку на язичок, відчуйте смак солодкої музики. Заплющіть очі ... Відчуваєте блиск різнокольорових льодяників, блискотіння цукру, плескіт водограїв солодких напоїв. Насправді розкішна музика! У ній присутні і таємниця, і любов, і боротьба добра зі злом, і диво!

Одним із елементів біоадекватного уроку є **образон** – опорний образ-символ, наповнений необхідною інформацією. Він повинен бути зрозумілим, приємним, яскравим, вишуканим, навіть запашним і смачним. Тобто потрібно створити такий образ, щоб він викликав позитивні емоції, активував уяву, був відомим учневі, а також швидко запам'ятовувався. Перед учителем відкривається безмежний простір для втілення творчих ідей, реалізувати які допомагає фантазія. Опорний образ-символ надаю учням рекомендаційно. Це моє особисте бачення даної теми. Кожен учень протягом уроку може створити власний образон, використовуючи свої символи, кольори, творчі ідеї. Діти із задоволенням працюють над цим завданням, створюючи маленькі шедеври. Вимоги до створення образону: образ повинен бути відомий учневі, викликати позитивні емоції, активувати уяву. Образон допомагає школярам добре і цікаво вчитися. А цікаво - це коли просто і зрозуміло кожному, коли все вдається, коли дитина не відчуває навантажень, а просувається сходинками пізнання легко і з радістю.

Для прикладу розглянемо, як можна розповісти про літературу епохи Середньовіччя (8 клас), використовуючи образон.

Чи мріяли ви коли-небудь опинитися в середньовічному замку? Чи хотіли б поспілкуватися з королем Артуром і його лицарями «Круглого столу»? (Відповіді учнів) Чи існували вони насправді, чи це просто красиві легенди, народжені в смутні, темні часи, щоб хоч якось прикрасити морок свого існування?

Спробуймо за допомогою своєї уяви перенестися на півтори тисячі років назад, у V століття, у той час, коли розпочалася страшна катастрофа –

велична Римська імперія впала під навалом варварських племен (476 рік). Зараз ми знаходимося на вимощеній каменями дорозі, створеній римлянами на віки. Кожен камінь може повідати нам про те, як майже всі античні міста були зруйновані, а ті що залишилися, перетворилися на укріплені фортеці варварських королів. Як занепали всі ремесла і торгівля – господарські потреби завойовників зводилися до примітивного обробку землі. Мешканці зруйнованих міст, щоб вижити, бралися до сільськогосподарської праці. Навіть на площах і вулицях колишнього розкішного Риму сіяли хліб та випасали худобу. Та найбільшого удару зазнала антична культура, бо вона не викликала інтересу у завойовників. Безцінні твори були знищені, так як для варварів не представляли ніякої цінності. Люди шляхетного походження, які в Римській імперії становили найосвіченіший прошарок населення, у Середньовічній Європі перетворилися на ватагу солдафонів. Вони визнавали для себе гідним заняттям лише війну, а гідною розвагою – турніри і полювання.

Обабіч дороги, якою ми йдемо, ростуть предковичні дерева, а попереду, огорнений туманом, видніється середньовічний замок, масивна і ґрунтовна споруда з круглими баштами. Що ви зараз відчуваєте? (Відповіді учнів) Бачите, на башті розвивається стяг, і на ньому видніється надпис – «Середні віки» - історичний період від кінця V століття (падіння Римської імперії) до XV століття (доби Великих географічних відкриттів). Підійдімо ближче до замку, нехай він стане для нас символом Середньовіччя. Оточений фортечною стіною й ровом, він здається неприступним. Оглянемо його з середини. Що ви бачите? Які запахи огортають вас? (Відповіді учнів) Поряд із житловими приміщеннями в замку були вежі, звідки можна було стежити за

наближенням ворога. Опалювалися приміщення каміном. У замку був парадний зал, де відбувалися церемонії, збори, бенкети, поетичні турніри й судові позови. У підземеллі знаходилася в'язниця. З часом архітектура замку змінилася, оборонний характер споруди втратився, він перетворився на палац. У період розквіту рицарського роману й куртуазної лірики осередком культури був замок, а центром духовного життя - собор. Християнські храми споруджуються наприкінці першого тисячоліття. Вони будувалися спочатку в романському, згодом у готичному стилях.

Визначальну роль у житті тогочасних людей відігравала релігія, а саме християнство. Священники та ченці виявилися найосвіченішим прошарком населення. Вони відмовилися від античного захоплення людиною і не вірили в її досконалість. Адже духовні предки людини, згідно зі Старим Заповітом, були вигнані Богом з раю, а згідно з Новим Заповітом – принизили і розіп'яли на хресті свого Спасителя. Тому церква проповідувала необхідність каяття та спокути гріхів від народження і до самої смерті.

Подивіться на ту високу башту замку, обвиту плющем. В одному з вікон видніється змарніле обличчя вродливої панянки. Її ім'я – Література. Їй нелегко було виживати в ті суворі часи. Вона

розвивалася під впливом жорстокого поділу суспільства на стани. На межі X-XI століття єпископ французького міста Лана Адельберон сформулював це так: «Одні моляться, інші воюють, треті працюють...» Кожний стан був носієм відповідного типу культури, тому й література чітко поділялася на церковно-релігійну та світську (лицарська та міська). Лицарська література поділялася на лірику і роман, міська включала в себе байку, сатиричне оповідання, алегоричний епос про тварин. До релігійної літератури входили такі жанри, як: історичні хроніки, життя святих, проповіді, богословські твори.

Варто підкреслити, що література Середньовіччя не є «невдачею» чи «перервою» в історії світової літератури, а являє невід'ємний етап розвитку. Безумовно, вона пережила найскладніший застійний період. Однак працею і

талантом багатьох народів, які увійшли в орбіту культурного розвитку і створили основи національних літератур сучасних європейських держав, кризи було подолано.

Що нового ви дізналися з цієї подорожі? Які думки з'явилися у вас? (Відповіді учнів) Подякуймо середньовічним майстрам слова за те, що в ті суворі темні часи змогли вижити і нести людям прекрасне. З почуттям цілковитого задоволення від мандрівки в часі повертаймося до класу.

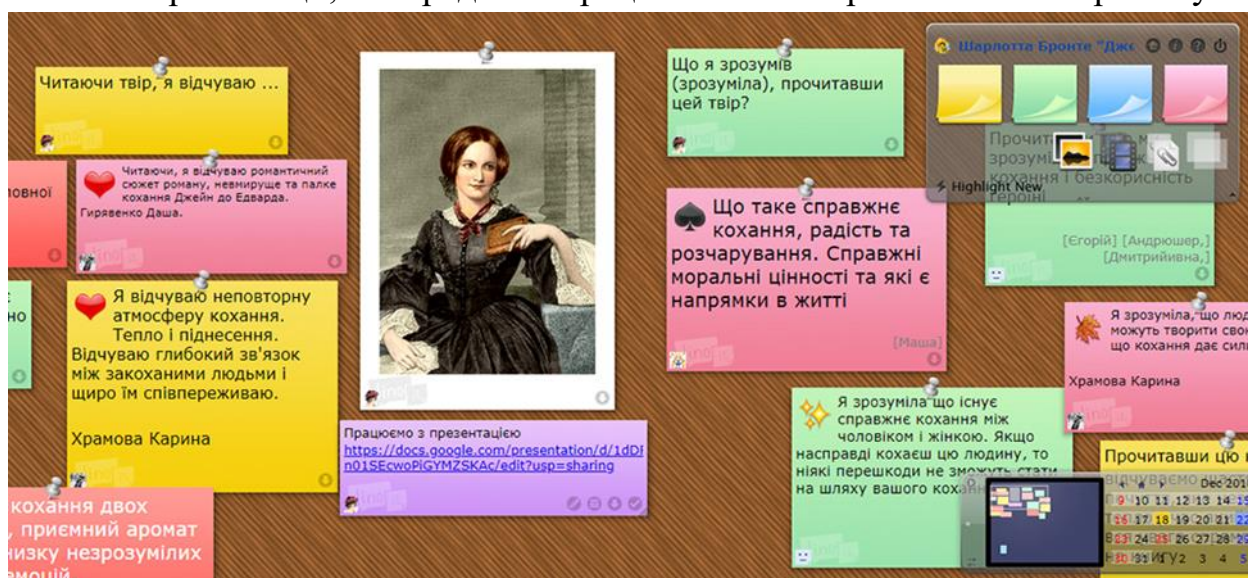
Більше двох століть тому англійський банкір Натан Ротшильд сказав: «Хто володіє інформацією, той володіє світом». Епоха інформаційних технологій вимагає сучасних знань і вмінь: аналізувати, систематизувати, обирати, використовувати отриману інформацію. Використання комп'ютера, планшету, смартфона, інтерактивної дошки, мережі Інтернет полегшує запам'ятовування цифр, зацікавлює літературою, стимулює до вивчення іноземних мов і т.д. У своїй роботі вважаю результативним використання онлайн-сервісів, які допомагають учням розкрити свій потенціал, набути необхідні знання, застосувати їх у реальному житті. Маючи широкий вибір засобів інформації і цифрових носіїв, школярі повинні розуміти, як використовувати медіа-ресурси для навчання і медіа-інструменти для створення ефективних продуктів комунікації (відео/аудіо, веб-сайти, блоги, інтерактивні презентації т.ін).

Зупинюсь на декількох онлайн-сервісах, які до вподоби як мені, так і учням і які допомагають урізноманітнити роботу на уроці.

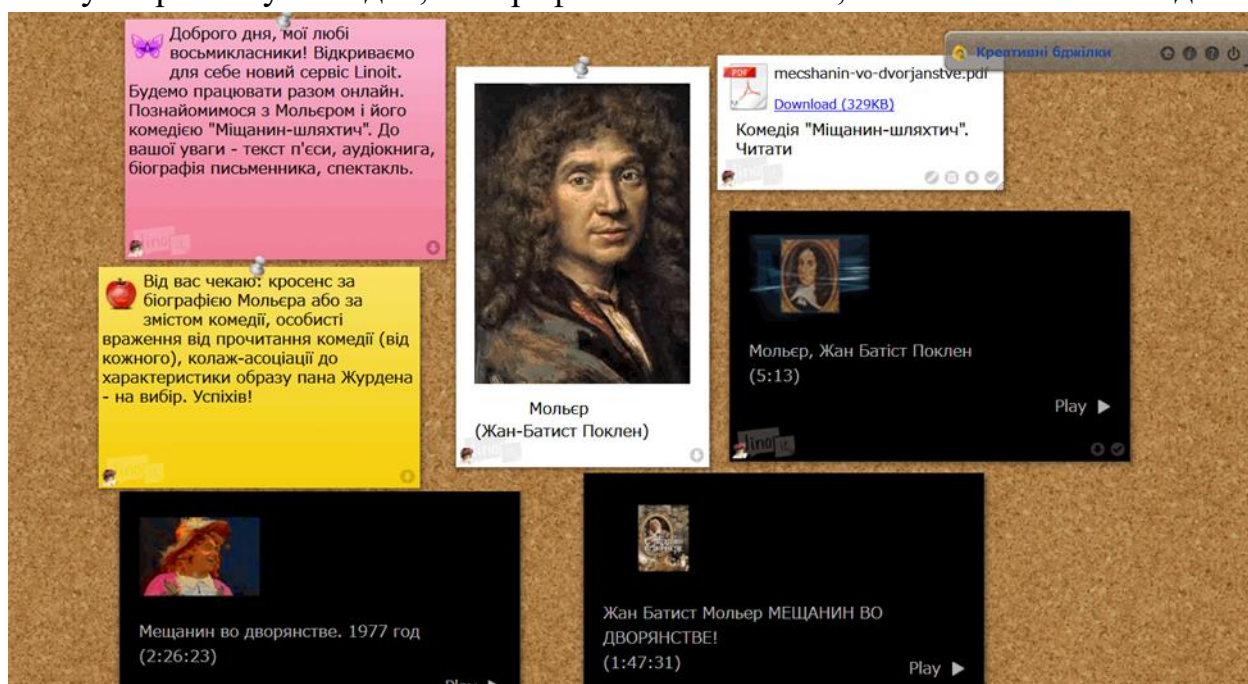
1. Онлайн-дошка Linoit

Сучасні веб-сервіси надають величезні можливості для спільної (колективної) роботи учнів як у школі, так і поза стінами навчального кабінету.

Одним із таких сервісів є Linoit, що дозволяє розміщувати стікери з необхідними записами, картинки (фотографії), відео, посилання на файли різних форматів. Увесь навчальний матеріал уроку можна розмістити на одному полотні. Також є можливість працювати над полотном спільно, здійснюючи проектну діяльність. Онлайн-дошку Linoit використовуємо на будь-якому етапі уроку для організації спільної роботи, генерування ідей та обміну інформацією. Наприклад, на уроці позакласного читання в 9 класі за “Джейн Ейр” Шарлотти Бронте учні об’єдналися в групи, кожна отримала завдання: використовуючи стікери на онлайн-дошці, відповісти на питання “Що я зрозумів, прочитавши твір” і “Читаючи твір, я відчуваю...”. Потім, перейшовши за посиланням на гугл-презентацію, діти створювали слайд спільної презентації, попередньо опрацювавши матеріал за змістом роману.

При вивченні комедії Мольєра «Міщанин-шляхтич» восьмикласники мали змогу переглянути відео, біографію письменника, спектакль за комедією,

прослухати аудіокнигу або прочитати комедію самостійно. Потім вони створювали кроссенси, асоціативні колажі до образу пана Журдена, ділилися враженнями від прочитання комедії, обговорювали проблеми, підняли у творі.

Завершивши роботу над романом Г. Флобера «Пані Боварі», десятикласники розмірковували над непростим питанням: «Що потрібно зробити Еммі, щоб бути щасливою?»

2. Інтерактивний плакат Glogster, ThingLink

Інтерактивний плакат - це електронний освітній засіб нового типу, який забезпечує високий рівень задіявання інформаційних каналів сприйняття наочності навчального матеріалу. Він органічно інтегрується в класно-урочну систему. У цифрових освітніх ресурсах цього типу інформація представляється не відразу, вона розвертається залежно від дій учителя, який управляє нею відповідними кнопками. Плакат за своєю суттю - це засіб надання інформації, тобто основна його функція - демонстрація матеріалу. Він являє собою електронний навчальний плакат, що має інтерактивну навігацію, яка дозволяє відобразити необхідну інформацію: графіку, текст, звук, відео. Інтерактивний плакат можна використовувати як на етапі знайомства з новим матеріалом, так і при повторенні, а також можна провести весь урок на основі плакату. Діти із задоволенням працюють над інтерактивним плакатом, виявляючи творчі здібності і вміння працювати з комп'ютером.

Приклади інтерактивних плакатів, створених учнями, можна переглянути за посиланням мого сайту

<https://koliganka.jimdofree.com/>

3. Електронна книга Ourboox.

Розповісти про письменника чи епоху, у якій він жив, дати характеристику герою чи висловити особисту думку про твір можна за допомогою електронної книги, створеної на безкоштовній платформі <https://www.ourboox.com>. Книги можуть містити медіа об'єкти: відео, презентації, карти, ігри, головоломки, інтерактивні завдання та інше. Готова книга публікується у бібліотеці, і автор отримує можливість поділитися нею в мережі. Для роботи з текстом є хороший набір інструментів.

Приклад електронної книги:

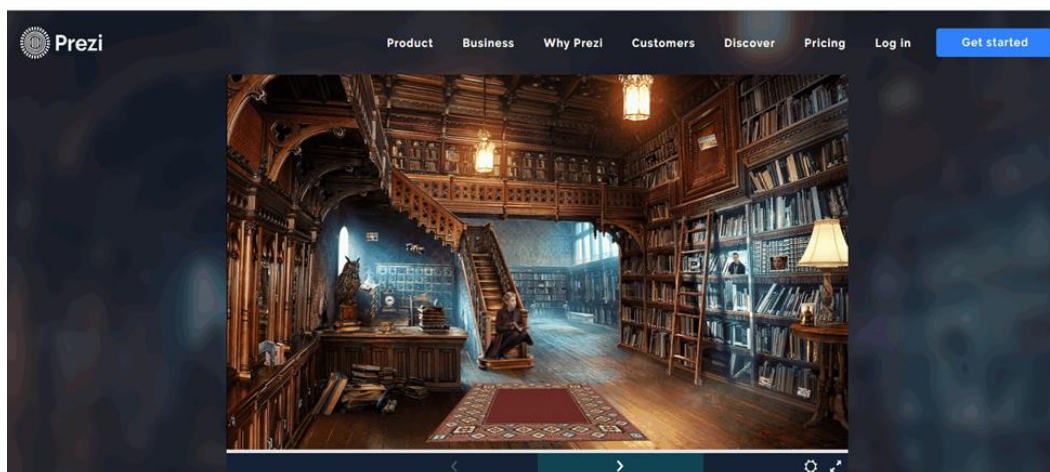
<https://www.ourboox.com/books/10-gods-commandments/>

4. Інтерактивна презентація Prezi.

Prezi - це найсучасніша програма презентацій. На сьогоднішній день це найкраща та найбільш передова технологія. Уміти в ній працювати - означає вміти користуватися й іншими навичками роботи в Інтернеті й на ПК.

Prezi.com - сервіс, за допомогою якого створюють інтерактивну презентацію з нелінійною структурою онлайн, усю презентацію можна згорнути в одну картинку. І, навпаки, кожен елемент може бути розгорнутий і розглянутий більш детально. При створенні нової презентації ви отримуєте в розпорядження безмежне полотно, яке заповнюєте довільною інформацією та об'єктами. Полотно ділиться на фрагменти (frames - кадри), які відіграють роль слайдів. Але якщо у звичних презентаціях слайди просто змінюють один одного, то в Prezi при демонстрації певного кадру збільшується масштаб відповідної ділянки на полотні.

У Prezi приваблює динаміка подачі матеріалу, можливість охопити поглядом всю проблему і масштабувати вибраний фрагмент у будь-який момент спілкування. Використовуючи чисте полотно Prezi, легко побудувати

маршрут історії або теми, і візуальний контекст проведе глядача шляхом відкриття. А відкриття, зроблене самостійно, — запам'ятовується краще. Щоб зрозуміти складність фрагмента, потрібно просто збільшити масштаб, щоб побачити всю тему — достатньо зменшити. На загальному полотні чітко позначені основні пункти і їх взаємозв'язок. Технологія Prezi не просто кинула виклик PowerPoint, вона почала витісняти її.

Приклади моїх презентацій та робіт моїх учнів

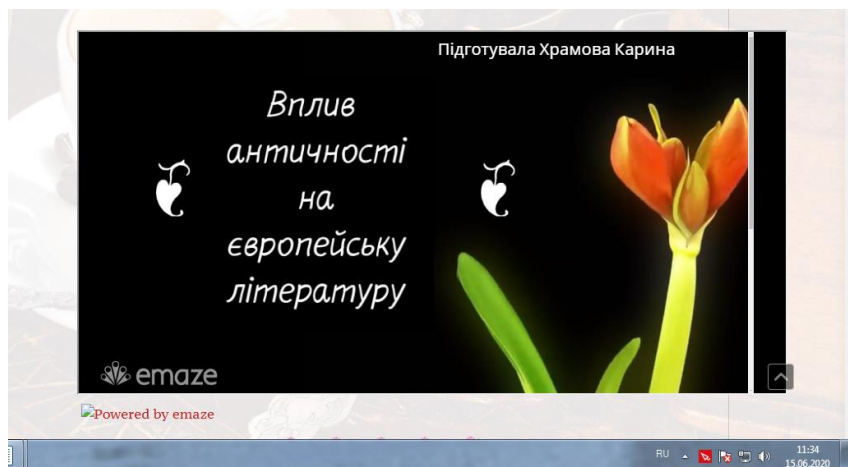
https://prezi.com/p/bbk_soliot3t/untitled-presentation/

https://prezi.com/p/-bw_vibtlezx/miguel-de-cervantes-saavedra/

<https://prezi.com/upzpuupm2z6b/presentation/>

5. Інтерактивна презентація Emaze

Захоплюючу розповідь про художній твір чи історію героя можна розповісти за допомогою 3D-презентації, створеної на Emaze - сервісі, який має можливість вбудовування будь-яких мультимедійних об'єктів (аудіо супроводу, відео, анімованих діаграм і т.д.), а також облаштований сучасним 3D-дизайном і динамічними переходами. Emaze дозволить створити цікаву, сучасну презентацію для демонстрації. Єдине, що потрібно - вихід в інтернет. І, звичайно, безмежна фантазія, уява і креативний підхід до виконання завдання.

Переглянути роботи можна за посиланням

<https://koliganka.jimdofree.com/творчі-роботи-учнів/8-клас/>

6. Мультимедійна листівка – плейкаст.

Плейкаст (від слів «Play» (грати, виконувати) і «broadCast» (широке мовлення) - це своєрідна мультимедійна листівка, що складається з оригінального фону, на який накладаються потрібні слова і музика, за допомогою якої ви можете яскраво виразити свої емоції, подарувати щасливу усмішку від споглядання витвору мистецтва. Адже коли мелодія кожною нотою відбивається в серці, коли один погляд на зображення переносить тебе

у світ емоцій, а приємні, хвилюючі слова западають у душу – чи це не щастя? Якісний плейкаст може бути таким же гарним, як найсмачніші смаколики, вишуканим, як найкращий і найдорожчий дарунок. Головне – продумати загальну композицію плейкасту - підібрати картинку, текст і музичний файл, які повинні гармонійно поєднуватися в електронній листівці. Плейкаст можна використати як засіб висловлення власних думок і настрою після прочитання художнього чи ліричного твору, як рекламу книги, характеристику образу героя, інформаційний меседж на літературну тему, розповідь про найяскравіші моменти біографії письменника. Крім того, цей прийом допомагає учням відкрити для себе нові імена в літературі, музиці, живописі; навчитися краще володіти комп'ютером. Створюючи листівку власними руками, ми вкладаємо в неї душу, у нас з'являється ще одна можливість продемонструвати свої таланти.

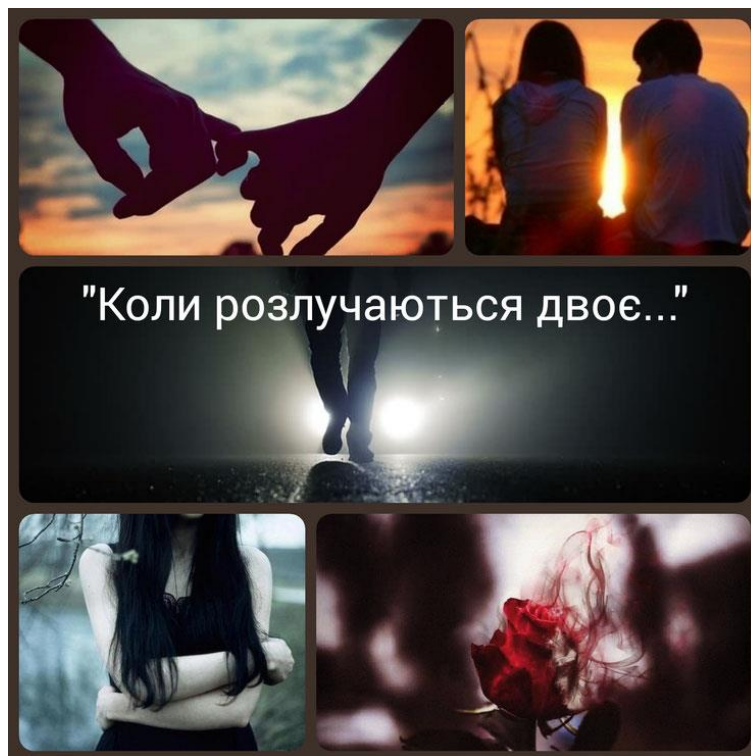
Приклади плейкастів

<https://www.beesona.ru/id56531/playcast/153967/>

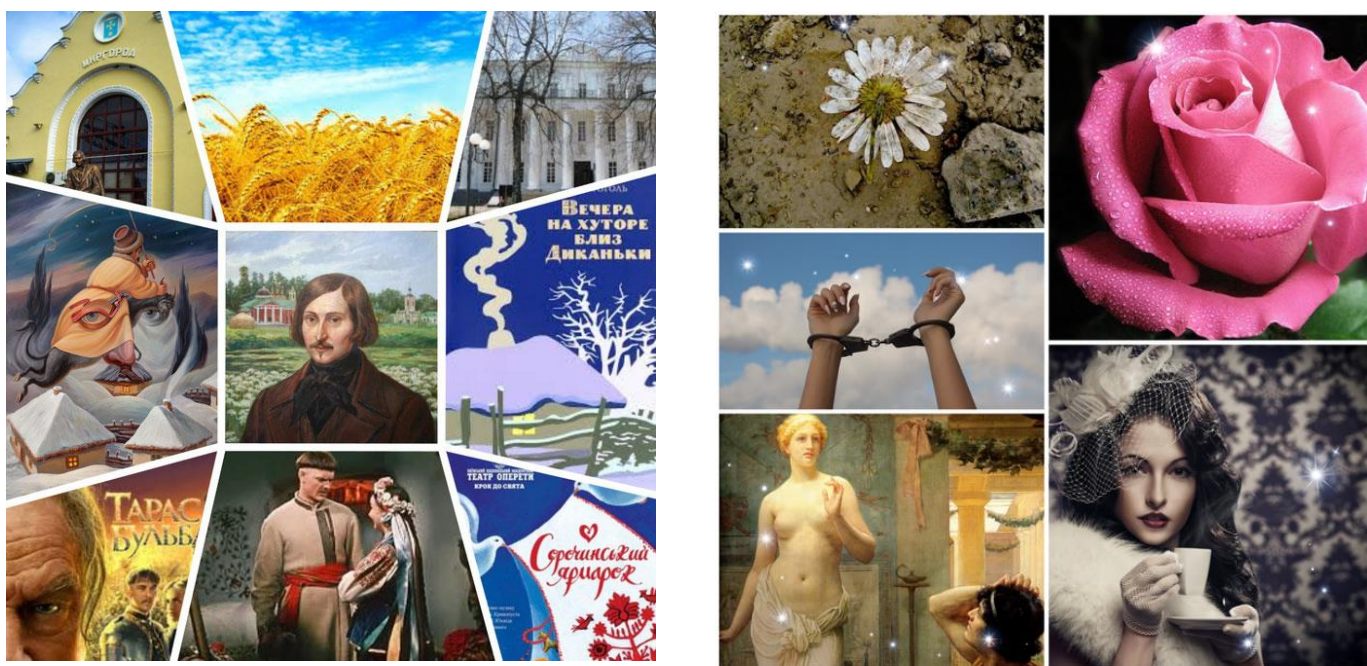
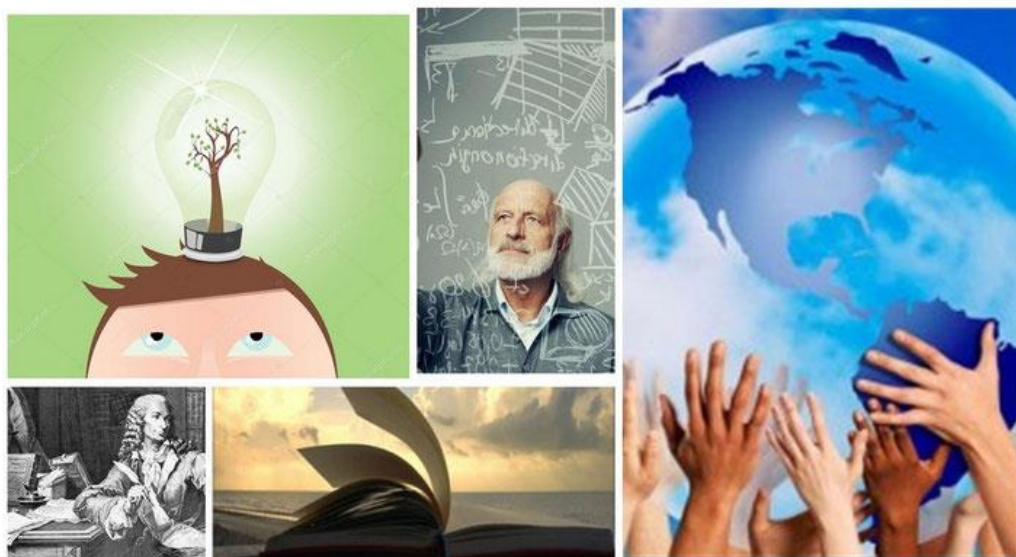
<https://www.beesona.ru/id56531/playcast/152504/>

7. Асоціативний колаж.

Асоціація – це крок до розкриття розуміння учнями змісту твору чи образу, це спосіб влучної оцінки того чи іншого явища, засіб передачі почуття, враження. При цьому сам учень перебуває в позиції творця, і дуже важливо, щоб він був здатний до експромту, імпровізації. Велика роль при цьому відводиться розвиненості уяви, фантазії людини. Так, за словами А. Ейнштейна, «уява є найважливішою за знання, бо знання має межі. Тим часом уява охоплює все на світі, стимулює прогрес і є джерелом його еволюції». Такі завдання дозволяють повною мірою розкрити природні здібності дитини, неординарність думок, спроможність до висловлення різноманітних ідей, здатність до широких узагальнень, можливість здійснювати свій вибір, сприяють формуванню творчої особистості. За допомогою асоціативного

колажу учні висловлюють свої емоції, почуття, які виникли після прочитання поезії чи прозового твору, описують літературну епоху, характеризують героя, розповідають про автора чи книгу.

8. Фейсбук-сторінка, сторінка в Instagram письменника чи літературного героя.

Зараз без соціальних мереж важко уявити собі життя. Особливо не можуть обійтися без них підлітки. Учителю може перетворити використання соцмереж на захоплюючий процес вивчення твору чи опрацювання біографії письменника. А чи є у вас у друзях Олександр Пушкін? Чи, можливо, вас відмітили на світлині із самим Р. Бредбері? А що ви думаєте про подорож Маленького принца Всесвітом? Опрацювавши вдома біографію письменника,

на уроці діти заповнюють уявну сторінку у Фейсбуці чи Інстаграм, акцентуючи увагу на тому, що цікавило письменника, з ким він дружив, чим захоплювався, що було найбільшою перемогою чи поразкою у житті. Моя мета - щоб учні зрозуміли, що письменник - насамперед людина. Заповнюючи ФБ-сторінку чи Інстаграм-сторінку діти висловлюють власне ставлення до письменника, знаходять цікаву інформацію, сперечаються, приходять до спільного висновку. Також створюють такі сторінки для характеристики образів твору: потрібно не тільки розповісти про героя, а висловити особисте ставлення до нього, проаналізувати вчинки персонажа.

Учитель може мотивувати учнів до читання не тільки різноманітними методами і прийомами, а і своєю творчістю: малюванням, акторською грою, декламуванням, вишивкою, створенням декоративних альбомів і т.д. Поділюсь деякими родзинками.

1. Рольова гра.

(Рольова гра сприяє усвідомленню ідейно - тематичного задуму письменника, забезпечує адекватне розуміння твору, підвищує розумову активність дитини, створює позитивний емоційний настрій.)

(Елемент уроку за романом Б. Космовської «Буба»)

Буба. Якщо тобі шістнадцять років, твоя мати — відома письменниця, батька частіше можна побачити на телеекрані, ніж удома, а старша сестра постійно заявляє про своє бажання стати кіноактрисою, життя здається не таким уже й легким. На щастя, у мене є ще дідусь Генрик, ну, й улюблені джинси й мартенси.

Привіт, я Буба. Точніше, моє ім'я Агнешка, але про це, мабуть, ніхто вже й не пам'ятає, як і про день мого народження. Коли поруч батько з матір'ю, я перетворююся на об'єкт суворої критики численних шанувальників їхніх талантів, котрі були гірко розчаровані тим, що я виглядаю так, а не інакше, а до того ж не настільки розумна, дотепна й вродлива. Я швидко зрозуміла, що мушу боротися за власне право залишитися Бубою. Я прекрасно граю в бридж, але не можу впоратися з вправами з фізкультури та фізики. Заради Адася готова сидіти годинами біля телефону, знайти будь-який привід, щоб тільки побачитися з ним, а він... Він обрав мою найкращу подругу Йольку. А мені залишилася самотність. Хоча закривши двері своєї кімнати, я опиняюся у своєму затишному світі, сповненому чудес, доброти і любові, що мені дарують улюблені книжки і класична музика. А ще у мене є дідусь, з яким можна завжди відверто поговорити. До речі, це він повірив у мої здібності й відправив на чемпіонат Польщі з бриджу, де я перемогла. Це значно підняло мій авторитет в очах однокласників. Але для мене найважливішою завжди буде сім'я: тато, мама, сестричка... Так хочеться, щоб я для них також була важливою! Щоб батьки нарешті помітили мене, поцікавилися моєю думкою, звернули увагу на мої проблеми! А ви як вважаєте: мої мрії здійсняться?

2. Скрапбукінг.

Скрапбукінг – вид ручної творчості, в основі якої лежить декоративне оформлення фотоальбомів. Скрап-роботи допомагають при проведенні уроків різних типів, а також на різних етапах уроку. Спочатку можна використати їх у вигляді наочності, пізніше звернутися до символічного змісту робіт. Робота з символами дозволить поглибити уявлення учнів про героїв твору, розкрити окремі сюжетні лінії і власне ставлення до твору. Можна не тільки демонструвати учням уже готові скрапбуки, а й спробувати створити їх разом. Найкраще це робити на підсумкових уроках. Діти, розділившись на групи, створюють скрап-альбом. Кожна група працює над окремою скрап-сторінкою: перша виготовлятиме сторінку про особистість письменника, друга – про його творчість, третя – про героїв твору, який опрацьовували на уроці і т.д. А потім

ці сторінки об'єднуються в скрап-альбом, присвячений певному письменнику чи книзі, яка стала улюбленою. Виготовлення скрап-листівки чи скрап-альбому може стати і домашнім завданням. Це розкриє творчий потенціал учня, дозволить йому продемонструвати самостійність, самому знайти рішення нестандартного питання, завдання.

3. Кава для письменника.

Використовуючи прийом «Кава для письменника», ми з учнями розглядаємо біографії митців, знайомимося з їхнім життям, наповненим і злетами, і падіннями, і пристрастями, і щасливими миттєвостями, і самотністю, і нерозумінням чи несприйняттям. Це завдання можна виконувати як у групах, так і в парах. Учні отримують малюнок із зображенням філіжанки кави, в якій знаходяться родзинки, за якими можна впізнати того чи іншого письменника. Вони повинні пояснити всі елементи, що зображені на малюнку. Наприклад, чому поряд із філіжанкою зображена скрипка (бо Шерлок Холмс любить грати на ній, а це означає, що кава для Конан Дойля),

чому із чашечки визирає острів, а поряд на столі лежать золоті монети (бо ця кава належить Стівенсону, який запрошує читачів у небезпечну подорож на острів Скелета), чому на поверхні напою зображений корабель, який прямує у незвідані землі (бо ця кава – для Жуля Верна, який на своєму вітрильнику багато подорожував, а також з-під його пера вийшло безліч морських романів). Також можна запропонувати дітям самим створити «каву для письменника». Отримавши малюнок із зображенням філіжанки, вони додають до напою (малюють) неповторні інгредієнти, за якими характеризують того чи іншого письменника. Виконуючи це завдання, учні дискутують, сперечаються, доводять свою думку, і, найголовніше, легко запам'ятовують навчальний матеріал.

Любов до книги допомогла моїм учням стати переможцями Всеукраїнського конкурсу читців (організатор – журнал «Всесвітня література в сучасній школі», Кравченко Віталій, учень 9 класу, 2019р.), конкурсу малюнків (організатор – журнал «Зарубіжна література в школах України», Гирявенко Дар'я, 9 клас, 2019), команда «Вавилон» стала фіналістом Усеукраїнського конкурсу «SuperUrok2019», створивши сучасний відеоурок з використанням програми mozaBook.

Отже, я з усією впевненістю можу сказати, що не можна всіх сучасних дітей назвати нечитаючими. Серед них є і багато справжніх книгоманів, котрі і дня не можуть прожити, не прочитавши хоча б декількох сторінок, котрі з головою пірнають у книгу, звідки «дивні перли виносять».

Дякую за увагу.